

مقایسه اثربخشی آموزش رویکرد فرزندپروری مبتنی بر تئوری انتخاب و رویکرد پذیرش و تعهد بر رفتار اوایل کودکی، رشد اجتماعی و کیفیت دلبستگی کودکان زیر شش سال

سمیه رزاقی^۱، دکتر قمر کیانی^{۲*}، دکتر افسانه صبحی^۳

۱- دانشجوی دکتری گروه روانشناسی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران

۲- استادیار گروه روانشناسی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.

۳- استادیار گروه روانشناسی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.

چکیده

مقدمه: سلامت روانی، اجتماعی و دلبستگی افراد به شیوه فرزندپروری والدین در ایام کودکی برمی گردد. پژوهش حاضر با هدف مقایسه اثربخشی آموزش رویکرد فرزندپروری مبتنی بر تئوری انتخاب و رویکرد مبتنی بر پذیرش و تعهد (اکت) بر رفتار اوایل کودکی، رشد اجتماعی و کیفیت دلبستگی کودکان زیر شش سال انجام شده است.

مواد و روش ها: پژوهش به روش نیمه تجربی با طرح پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری ۶۰ مادر داوطلب بودند که در دو گروه آزمایش و یک گروه کنترل قرار گرفتند. رویکردهای فرزندپروری مبتنی بر پذیرش و تعهد (اکت) و مبتنی بر تئوری انتخاب در هشت جلسه ۹۰ دقیقه‌ای، آموزش داده شد. برای تحلیل داده‌ها، از آزمون آنالیز کوواریانس چندمتغیره و آزمون تعقیبی بن فرونی در نرم افزار SPSS نسخه ۲۷ استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج مطالعه نشان داد که هر دو رویکرد فرزندپروری (تئوری انتخاب و اکت) بر رفتار اوایل کودکی، رشد اجتماعی و کیفیت دلبستگی کودکان زیر شش سال تأثیر مثبت و معناداری داشته اند ($P < 0.01$).

نتیجه گیری: این پژوهش نشان دهنده نقش حیاتی تعاملات مثبت والد-کودک در رشد همه جانبه کودکان است. بر اساس یافته‌ها، پیشنهاد می گردد برای بهبود رفتار، رشد اجتماعی و ارتقای کیفیت دلبستگی کودکان زیر شش سال از دو روش آموزش فرزندپروری استفاده شود.

واژگان کلیدی: فرزندپروری، کودکی، پذیرش و تعهد، تئوری انتخاب، دلبستگی

نوع مقاله: پژوهشی اصیل

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۰۳

*نویسنده مسئول:

قمر کیانی، استادیار گروه روانشناسی،
واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان،
ایران
تلفن:

پست الکترونیک:
qa.kiani@iau.ac.ir

مقدمه

برنامه آموزش والدین برنامه‌ای سیستماتیک و مبتنی بر مفهوم، با هدف انتقال اطلاعات، آگاهی یا مهارت برای والدین در مورد جنبه‌های فرزندپروری و پیشگیری یا درمان مشکلات عاطفی و رفتاری کودک^۱ تعریف می‌شود. رویکردهای بسیاری برای آموزش والدین وجود دارد (۱). شیوه‌های فرزندپروری والدین، بیانگر نحوه ارتباط کلی والدین با فرزندان و نگرش‌ها و رفتارهایی است که آن‌ها نسبت به فرزندان خود دارند (۲).

نوزادان از همان ابتدا از لحاظ سطح فعالیت، واکنش به تغییرات محیط و تحریک‌پذیری متفاوتند؛ یک نوزاد زیاد گریه کرده و دیگری کم، یکی بدون ناراحتی استحمام کرده و پوشک می‌شود ولی دیگری نا آرام است، یکی در برابر هر صدایی واکنش نشان داده و دیگری به همه صداها به غیر از بلندترین آنها بی‌اعتناست. هنوز به درستی روشن نیست که خلق و خوی اوایل کودکی تا چه میزان اساس شخصیت بعدی را تشکیل می‌دهد (۳). توماس و چس ۱۹۹۷، از اولین کسانی بودند که مطالعات درباره‌ی خلق و خو را آغاز کردند. آنان کشف کردند که نوزادان از همان ابتدا فردیت خود را نشان می‌دهند، یعنی از نظر رفتار یا شخصیت با والدین خود کاملاً تفاوت دارند. توماس خلق را عنصری به حساب می‌آورد که سبک رفتار را نشان می‌دهد. به نظر او تیپ‌های مختلف خصوصیات خلقی وجود دارد:

الف) در درجه اول، کودکان دشوار که به طور دائم نق می‌زنند و گریه می‌کنند.

ب) دومین دسته نوزادان کند که سطح فعالیت آنها پایین است، به کندی سازگار می‌شوند.

ج) آخرین گروه نوزادان آسان که معمولاً طبع شاد و خوشحال دارند و با موقعیت‌ها، غذاها و اشخاص ناآشنا زود سازگار می‌شوند.

در مجموع ۱۰ درصد نوزادان دشوار، ۱۵ درصد آنان کند، ۴۰ درصد دیگر آسان و ۳۵ درصد بقیه ترکیبی از این ویژگی‌ها را دارند و به آسانی در یک طبقه جای نمی‌گیرند. صفات اغلب کودکان، با گذشت زمان ملایم‌تر می‌شود، هرچند حدود ۲۰٪ - ۳۰٪ کودکان هنگامی که بزرگتر می‌شوند، سبک خلق و خوی خود را حفظ می‌نمایند (۴).

تاثیر متقابل رفتار پدر و مادر در خلق و خوی کودک اصل مهمی در رشد است که به آن اصل دو سویه می‌گویند، به موجب این اصل رابطه فرزند و مادر دوسویه است. والدین در کودکان تاثیر می‌گذارند و کودکان نیز در رفتار والدین تاثیر می‌گذارند به عبارت دیگر رشد کودکان محصول کنش متقابل بین خصوصیات خودشان و افرادی است که با آنان سرو کار دارند (۵).

رشد اجتماعی مجموعه‌ای متعادل از مهارت‌های اجتماعی و رفتارهای انطباقی است که فرد را قادر می‌سازد روابط خوبی با دیگران داشته باشد، واکنش‌های مثبت نشان دهد و از رفتارهایی که پیامد منفی دارد اجتناب کند (۶) همچنین رشد اجتماعی آن بخش از رشد همه جانبه کودک است که بوسیله افراد دیگر، محیط و نهادهای اطراف کودک تاثیر می‌پذیرد، وجود شرایط مناسب محیطی، خانوادگی و اجتماعی در طی سال‌های اولیه تاثیر بسزایی در جلوگیری از مشکلات جسمی و روانی دارد، بطوریکه محققان به این امر مهم دست یافته‌اند که سال‌های اولیه در شکل‌گیری هوش، شخصیت و رفتارهای اجتماعی سال‌های حساسی هستند (۷).

¹ Alexander Thomas and Stella Chess

کودک، پاس‌دهی به آن، محافظت از کودک و اطمینان یافتن از تناسب پویای کودک با شرایط است (۱۰-۱۳).

مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر به شیوه نیمه تجربی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل انجام گرفت. در این پژوهش دو گروه آزمایش و یک گروه کنترل دوبار مورد اندازه‌گیری قرار گرفتند، یکبار قبل از شروع آموزش و بار دوم بعد از اتمام آموزش. جامعه آماری شامل تمام مادران کودکان زیر ۶ ساله‌ای بود که جهت کنترل‌های ماهانه به مراکز جامع سلامت شهر زنجان مراجعه می‌کنند. نمونه شامل ۶۰ نفر از مادرانی بود که با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند و براساس سن کودک (با دسته بندی ۱-۰ ساله، ۱-۳ ساله و ۳-۶ ساله) و تحصیلات مادر در گروه‌های سه‌گانه قرار گرفتند. معیارهای ورود پژوهش، مادران دارای فرزند زیر شش سال، ابراز علاقه و رضایت برای شرکت در پژوهش، کسب حدنصاب پایین‌تر از نمره برش در نمره پرسشنامه‌های اجرا شده در پیش‌آزمون و حضور کامل در جلسات آموزشی؛ معیارهای خروج، داشتن بیش از دو جلسه غیبت و اجرای برنامه آموزش فرزندپروری بود.

ابزار جهت گردآوری داده‌ها مشمول سه پرسشنامه بود:

پرسشنامه رفتار اوایل کودکی

فرم خیلی کوتاه روتبارت و همکاران که حاوی ۳۶ سوال بود و روایی و پایایی نسخه فارسی آن توسط محسنیان و همکاران سنجیده شده استفاده شد. آلفای کرونباخ این پرسشنامه بالای ۹۰ گزارش شده است. (۱۴)

هولت (۲۰۱۵) معتقد است که تعامل والد-فرزند نخستین معرف دنیای ارتباطات کودک و یک رابطه مهم و حیاتی برای ایجاد امنیت و عشق است که متشکل از ترکیبی از رفتارها، احساسات و انتظاراتی است که منحصر به والدین و فرزند است. پژوهش‌ها نشان داده است که دلبستگی به والدین و تعاملات والد-فرزند بر سلامت روان آنها تاثیر می‌گذارد و به عنوان یک عامل حفاظت، این رابطه مثبت به بهبود سلامت روانی کمک می‌کند (۸).

دلبستگی به علت ایجاد احساس امنیت و آرامش برای کودک ارزش حیاتی دارد و به عنوان یک تکیه‌گاه، رفتارهای کاوشگرانه کودک را در محیط و رو به رو شدن او را با امور غیرقابل پیش‌بینی، تسهیل می‌کند. بدیهی است که حساسیت و همگامی کنش متقابل مراقبان در رابطه با کودک، کیفیت و چگونگی دلبستگی وی را رقم می‌زند (۹).

بالبی (۱۹۶۹) معتقد است که این پیوند عاطفی متقابل که منجر به نزدیکی مادر و کودک می‌گردد از نخستین تجلیات دلبستگی محسوب می‌شود. دلبستگی نگهدارنده نزدیکی متقابل بین دو فرد در تمام مراحل زندگی است. زینه و بنویت ۲ (۱۹۹۵) با مطالعه باورها و رفتارهای مادران دو کشور کره و آلمان به بررسی تفاوت فرهنگی رفتارهای مادرانه پرداختند. آنها دریافتند که مادران با توجه به فرهنگ خود و بیشتر از آن با توجه به ادراک خود از نوع موقعیتی که کودک در آن قرار دارد، پالس‌های رفتاری مبتنی بر حساسیت متفاوتی نشان می‌دادند. به بیان دیگر ادراک و انتظارات مادر از رابطه با کودک بازنمایی ذهنی مادر از دلبستگی را می‌سازد که هدایت‌کننده سیستم رفتاری مراقبت‌کنندگی مادر و در ادامه مؤید دلبستگی کودک است. هدف این سیستم رفتاری مراقبت‌کنندگی، درک نیاز

¹ Carnes-Holt

² Zeanah, Benoit

پرسشنامه رشد اجتماعی

این مقیاس در سال ۱۹۵۳ در وایلند آمریکا توسط ادگاردال ساخته شد، مقیاس مذکور شامل ۱۱۷ سوال است که از تولد تا ۲۵ سالگی و بیشتر را در برمی گیرد و به وسیله والدین یا مربی کودک پاسخ داده می شود. هنجاریابی آن در ایران توسط زامیاد و همکاران انجام و پایایی آن ۰.۹۲ محاسبه شد (۱۵)

پرسشنامه روابط میانی دلبستگی - دلبستگی

کودکان در دوره ی میانی KCAQ^۱

این پرسشنامه توسط هالپرن و کاپنبرگ (۲۰۰۶)^۲ طراحی شده است. تعداد سوالات آن ۲۰ و هدف آن سنجش دلبستگی کودکان در دوره ی میانی (قبل از دبستان و دبستان) می باشد. روایی و پایایی این پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج آزمون تحلیل عاملی نشان داد که

آزمون KMO برابر با ۰/۷۳ و در سطح مطلوب بوده و آزمون کرویت بارتلت از نظر آماری معنی دار بود. همچنین پایایی آزمون - بازآزمون این پرسشنامه ۰/۷۹ گزارش شده است (۱۷)

با استفاده از آزمون کلموگروف-اسمیرنف، آزمون لوین و مدل رگرسیون خطی نرمال بودن داده ها، همگونی واریانس ها و همبستگی سنجیده شد. در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده های جمع آوری شده و آزمون فرضیه ها از روش های آماری توصیفی و استنباطی با سطح معنی داری ۰/۰۵ و از نرم افزار SPSS۲۷ استفاده شد. برای بیان داده های کمی از شاخص های مرکزی و پراکندگی استفاده شد. از روش های آماری استنباطی نیز جهت آزمون فرضیه ها استفاده شد. برای آزمون فرضیه های پژوهش از تحلیل کواریانس چند متغیره و آزمون های تعقیبی بن فرونی استفاده شد.

¹ Kinship Center Attachment Questionnaire

² Kappenberg & Halpern

جلسات آموزشی رویکردهای فرزندپروری

جلسات آموزشی برنامه فرزندپروری مبتنی بر تئوری انتخاب

جلسات	روش اجرا
جلسه اول	ایجاد ارتباط درمانی و آگاه ساختن والدین نسبت به روانشناسی کنترل
جلسه دوم	آموزش اهمیت فرزندپروری، چستی فرزندپروری انتخاب، اصول و باورها و مهمترین وظیفه والدین در فرزندپروری انتخاب و ارائه تکالیف جدید
جلسه سوم	شناخت بیولوژی، نیاز، رفتار، احساس و نگرش فرزند. در مورد نیازهای پنجگانه و رفتار کلی با تأکید بر نیازهای کودک و تحلیل رفتار وی مروری بر تکالیف قبل و ارائه تکالیف جدید.
جلسه چهارم	پرداختن به مباحث در حوزه شناخت کودک، بحث پیرامون دنیای مطلوب و مقایسه تصاویر دنیای مطلوب کودک و فرزند با دنیای مطلوب مادران ارائه یک چارت از تفاوتها و بحث و نتیجه گیری پیرامون آن، مروری بر تکالیف قبل و ارائه تکالیف جدید.
جلسه پنجم	بحث در حوزه روشهای کنترلی قدیم و اهمیت کنارگذاشتن آنها در بهبود روابط و موفقیت در تربیت فرزند، معرفی روشهای جایگزین از جمله تکنیک حفظ ارتباط و آموزش عناصر مرتبط با آن مثل گوش دادن فعال، مروری بر تکالیف قبل و ارائه تکالیف جدید
جلسه ششم	آموزش راهکارهای فرزندپروری انتخاب پیگیری تکالیف، آموزش تکنیک تشویق به خودارزشیابی و تکنیک گذاشتن حدود مرز و ارائه تکالیف.
جلسه هفتم	آموزش رفتارهای مخرب و جایگزین آنها ، آموزش تکنیک برنامه ریزی مشارکتی و تکنیک معلق نگهداشتن امتیازات ویژه، مروری بر تکالیف قبل و ارائه تکالیف جدید
جلسه هشتم	مروری بر مفاهیم ، جمع بندی کلی جلسات آموزشی - مروری بر مفاهیم مطرح شده و جلسات آموزشی جلسات گذشته - اجرای پس آزمون در آخر جلسه.

جلسات آموزشی برنامه فرزندپروری مبتنی بر پذیرش و تعهد (اکت)

جلسات	روش اجرا
جلسه اول	برقراری ارتباط درمانی مختصری راجع به رویکرد پذیرش و تعهد توضیح داده شد. انواع خانواده نظیر خانواده های احساسی و منطقی و خانواده عاشق.

- جلسه دوم با ترسیم جدول مربوط به موقعیت، در مورد تولیدهای ذهن شامل فکر، احساس، خاطره ها، علایم بدنی و امیال، و ارائه تکالیف جدید
- جلسه سوم آموزش انعطاف پذیری شناختی به مادران به اتفاق هایی که بین آنها و کودکان میافتد هیچگونه واکنشی ندهند؛ و فقط رویدادها را تماشا و ثبت کنند مروری بر تکالیف قبل و ارائه تکالیف جدید.
- جلسه چهارم توضیح در مورد حریم روانشناختی و مرزبندی بین والدین و کودکان و شیوه های کنترلی نامناسبی که معمولاً مادران استفاده میکنند؛ نظیر دادزدن، تسلیم شدن، منصرف شدن و ناکارآمدی آنها داده شد مروری بر تکالیف قبل و ارائه تکالیف جدید
- جلسه پنجم توضیح هایی در مورد پیشآیند، رفتار، پیامد و زمینه رویدادها با ذکر مثال ارائه شد. مروری بر تکالیف قبل و ارائه تکالیف جدید
- جلسه ششم برای آموزش مادران درخصوص همدلی با خودشان تهیه فهرست ارزشهای شخصی مادر و ارزشهای مربوط به فرزندپروری مروری بر تکالیف قبل و ارائه تکالیف جدید
- جلسه هفتم آموزش اهداف کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت ارزشهایی مادر؛ مروری بر تکالیف قبل و ارائه تکالیف جدید
- جلسه هشتم آموزش شیوه های ارتباطی والدین شامل شیوه منفعلانه، پرخاشگرانه و مدبرانه، مروری بر تکالیف قبل و ارائه تکالیف جدید
- جلسه نهم مروری بر مفاهیم، جمع بندی کلی جلسات آموزشی - مروری بر مفاهیم مطرح شده و جلسات آموزشی جلسات گذشته - اجرای پس آزمون در آخر جلسه.

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

توزیع فراوانی نمونه‌ها بر حسب سن کودک در سه گروه تحت مطالعه در جدول شماره یک بیان شده است.

جدول شماره ۱: توزیع فراوانی نمونه‌ها بر حسب سن کودک

گروه	سن	فراوانی	فراوانی نسبی
کنترل	کمتر از ۱ سال	۱	۵
	۱ تا ۳ سال	۸	۴۵
	۳ تا ۶ سال	۱۱	۵۵
	کل	۲۰	۱۰۰
اکت	کمتر از ۱ سال	۱	۵
	۱ تا ۳ سال	۷	۳۵
	۳ تا ۶ سال	۱۲	۶۰
	کل	۲۰	۱۰۰
انتخاب	کمتر از ۱ سال	۱	۵
	۱ تا ۳ سال	۷	۳۵
	۳ تا ۶ سال	۱۲	۶۰
	کل	۲۰	۱۰۰

همانطوری که ملاحظه می‌شود در هر سه گروه بیشترین درصد نمونه‌ها مربوط به رده ی سنی ۴ تا ۶ ساله بوده است.

توزیع فراوانی نمونه ها بر حسب سطح تحصیلات مادر در سه گروه تحت مطالعه در جدول شماره دو بیان شده است.

جدول شماره ۲: توزیع فراوانی نمونه ها بر حسب سطح تحصیلات مادر

گروه	تحصیلات	فراوانی	فراوانی نسبی
کنترل	زیر دیپلم	۳	۱۵
	دیپلم	۷	۳۵
	فوق دیپلم	۲	۱۰
	لیسانس	۶	۳۰
	فوق لیسانس و بالاتر	۲	۱۰
	کل	۲۰	۱۰۰
اکت	زیر دیپلم	۳	۱۵
	دیپلم	۷	۳۵
	فوق دیپلم	۲	۱۰
	لیسانس	۶	۳۰
	فوق لیسانس و بالاتر	۲	۱۰
	کل	۲۰	۱۰۰
انتخاب	زیر دیپلم	۳	۱۵
	دیپلم	۷	۳۵
	فوق دیپلم	۱	۵
	لیسانس	۷	۳۵
	فوق لیسانس و بالاتر	۲	۱۰
	کل	۲۰	۱۰۰

همانطوری که ملاحظه می شود در هر سه گروه بیشترین درصد مربوط به سطح تحصیلات دیپلم بوده است.

شاخص‌های توصیفی مربوط به نمرات رفتار اوایل کودکی و ابعاد آن در سه گروه تحت مطالعه محاسبه و نتایج آن در جدول سه ارائه شده است.

جدول شماره ۳: شاخص‌های مرکزی و پراکندگی رفتار اوایل کودکی در سه گروه تحت مطالعه

انحراف استاندارد	میانگین	بیشینه	کمینه	تعداد	مرحله	رفتار اوایل کودکی
۰.۴۴	۴.۲۸	۴.۸۹	۳.۱۴	۲۰	پیش‌آزمون	کنترل
۰.۴۳	۴.۲۹	۵	۳.۲۴	۲۰	پس‌آزمون	
۰.۳۷	۴.۳۸	۵.۱۱	۳.۶۷	۲۰	پیش‌آزمون	رفتار اوایل کودکی اکت
۰.۳۶	۴.۶۱	۵.۲۸	۴.۰۳	۲۰	پس‌آزمون	
۰.۲۵	۴.۳۴	۴.۸۹	۳.۸۹	۲۰	پیش‌آزمون	انتخاب
۰.۲۸	۴.۴۹	۵.۲۸	۴.۰۳	۲۰	پس‌آزمون	

شاخص‌های توصیفی مربوط به نمرات کیفیت دلبستگی و ابعاد آن در سه گروه تحت مطالعه محاسبه و نتایج آن در جدول چهار ارائه شده است.

جدول شماره ۴: شاخص‌های مرکزی و پراکندگی کیفیت دلبستگی و ابعاد آن در سه گروه تحت مطالعه

انحراف استاندارد	میانگین	بیشینه	کمینه	تعداد	مرحله	کیفیت دلبستگی
۴.۲۲	۵۹.۹۰	۶۷	۵۴	۲۰	پیش‌آزمون	کنترل
۵.۰۷	۶۰.۳۰	۶۸	۵۱	۲۰	پس‌آزمون	
۵.۲۲	۵۷.۰۵	۷۰	۵۱	۲۰	پیش‌آزمون	دلبستگی اکت
۴.۶۵	۶۰.۹۵	۷۰	۵۱	۲۰	پس‌آزمون	
۵.۰۷	۶۱.۸۰	۷۰	۵۴	۲۰	پیش‌آزمون	انتخاب
۴.۲۶	۶۵.۸۰	۶۹	۵۵	۲۰	پس‌آزمون	

شاخص‌های توصیفی مربوط به نمرات رشد اجتماعی و ابعاد آن در سه گروه تحت مطالعه محاسبه و نتایج آن در جدول پنج ارائه شده است.

جدول ۵- شاخص‌های مرکزی و پراکندگی رشد اجتماعی در سه گروه تحت مطالعه

انحراف استاندارد	میانگین	بیشینه	کمینه	تعداد	مرحله	رشد اجتماعی
۸.۷۰	۴۶.۲۲	۵۹	۱۵.۵۰	۲۰	پیش‌آزمون	کنترل
۷.۷۰	۴۶.۲۶	۵۲.۵۰	۱۵	۲۰	پس‌آزمون	
۱۱.۵۸	۴۴.۸۹	۵۶.۵۰	۱۵.۵۰	۲۰	پیش‌آزمون	رشد اجتماعی اکت
۱۲.۶۸	۴۵.۰۲	۵۹.۵۰	۱۵.۵۰	۲۰	پس‌آزمون	
۸.۱۸	۴۴.۹۰	۵۶.۵۰	۱۵.۵۰	۲۰	پیش‌آزمون	انتخاب
۷.۲۰	۴۹.۱۰	۵۹	۲۷	۲۰	پس‌آزمون	

در جدول فوق تعداد نمونه، کمترین مقدار، بیشترین مقدار، میانگین و انحراف استاندارد متغیر رشد اجتماعی و ابعاد آن در سه گروه تحت مطالعه ثبت شده‌است.

نتایج آزمون‌های چند متغیره (آزمون لانداى ويلکز) نشان

می‌دهد که بین سه گروه حداقل در یکی از رویکردها تفاوت

معنی‌دار وجود دارد ($F = 12.19 ; P = 0.000$)

به منظور بررسی بیشتر، نتایج تاثیرات بین گروهی برای

متغیرهای رفتار اوایل کودکی، دلبستگی و رشد اجتماعی

مقدار F در تحلیل کواریانس چند متغیره در گروه (متغیر

مستقل رویکردهای فرزند پروری) بر پس آزمون متغیرهای

رفتار اوایل کودکی ($F = 7.9 ; P = 0.000$)،

دلبستگی ($F = 9.4 ; P = 0.000$) و رشد

بنابراین در سطح خطای ۱ درصد می‌توان پذیرفت که:

اثربخشی آموزشی رویکرد فرزندپروری مبتنی بر تئوری

انتخاب و رویکرد فرزندپروری مبتنی بر پذیرش و تعهد

اجتماعی ($F = 6.1 ; P = 0.000$) در سطح

خطای یک درصد معنادار می‌باشد ($P < 0.01$) بنابراین

می‌توان نتیجه گرفت که میانگین متغیرهای رفتار اوایل

کودکی، دلبستگی و رشد اجتماعی در سه گروه تحت

مطالعه در مرحله پس آزمون (پس از تعدیل نمرات پیش

آزمون) با یکدیگر تفاوت معناداری دارند. یعنی با حذف

عامل همپراش پیش آزمون، بین سه گروه در مرحله

پس آزمون تفاوت معنادار بوده‌است.

(اکت) بر رفتار اوایل کودکی، رشد اجتماعی، کیفیت
دلبستگی کودکان، تفاوت معنا داری وجود دارد.
حال که پس از تعدیل نمرات و حذف عمل همپراش، بین
میانگین متغیرهای تحقیق در مرحله پس آزمون تفاوت

جدول ۶- نتایج آزمون تعقیبی بونفرونی نشان داد که در مرحله پس آزمون با حذف اثر پیش آزمون:

متغیر وابسته	گروه	گروه	Sig
رفتار اوایل کودکی	کنترل	اکت	۰.۰۱۵
	اکت	انتخاب	۰.۲۰
	اکت	انتخاب	۰.۹۹
دلبستگی	کنترل	اکت	۰.۰۰۲
	اکت	انتخاب	۰.۰۰۰
	اکت	انتخاب	۰.۹۹
رشد اجتماعی	کنترل	اکت	۰.۹۹
	اکت	انتخاب	۰.۰۰۲
	اکت	انتخاب	۰.۰۰۳

بحث

نتایج این پژوهش با یافته‌های حاصل از پژوهش‌های خارجی
مانند بچمن او همکاران (۱۸)، گرینو و همکاران (۱۹)،
کاترین ال وارد ۲ و همکاران (۲۰)، ماساکانت (۲۱) و
همچنین کوآ ویتینگهام و متیو آر. سندرز ۳ (۲۲) همسو
می‌باشد و همگی تأثیر مثبت آموزش فرزند پروری را بر
کاهش رفتارهای منفی کودکان نشان می‌دهند.

این پژوهش با هدف بررسی تأثیر آموزش رویکرد فرزندپروری
مبتنی بر تئوری انتخاب و رویکرد فرزندپروری مبتنی بر
پذیرش و تعهد بر رفتار اوایل کودکی، رشد اجتماعی و
کیفیت دلبستگی کودکان زیر شش سال انجام گرفت. نتایج
حاصل از پژوهش نشان داد که آموزش رویکردهای
فرزندپروری موجب بالا رفتن میانگین نمرات کسب‌شده در
آزمون‌های رفتار اوایل کودکی، رشد اجتماعی و کیفیت
دلبستگی کودکان شده‌است.

¹ Bachmann

² Katrin.L. Ward

³ Koa Whittingham, Matthew R. Sanders

خلق و خو، به تفاوت افراد در بروز احساسات و انگیزه‌های مختلف اشاره داشته و کلیه ابعاد ذهنی، احساس و روانی را در بر می‌گیرد. خلق و خو سازه‌ای است که برای درک تفاوت‌های فردی که ممکن است از اختلالات روانی آسیب‌ناختی و یا گرایش به آن‌ها خبر دهد (۱۴).

در تبیین یافته‌ها این پژوهش در خصوص منغیر رفتار اوایل کودکی (یا همان خلق و خو) می‌توان گفت، تفاوت معناداری بین گروه اکت و گروه کنترل در پس‌آزمون مشاهده شده است، به طوری که میانگین گروه اکت به‌طور معناداری از گروه کنترل بالاتر بوده است. این یافته نشان می‌دهد که آموزش مبتنی بر پذیرش و تعهد باتوجه به این موضوع که بر شناخت افکار و هیجانات و همجوشی زدایی افکار و واقعیت تاکید دارد با کمک به مادران و آموزش آنان در جهت شناخت هیجانات خود و کودکانشان بر رفتار اوایل کودکی تأثیر مثبت تری نسبت به دیگر آموزش‌ها داشته است. یافته‌های بدست آمده با مطالعه امینی و همکارانش (۲۳) درخصوص مقایسه اثربخشی فرزندپروری اکت و مثبت‌گرا بر تنظیم هیجان و تاب‌آوری کودکان. مطالعه اکبری درخصوص الگوی ارتباطی خانواده و خلق و خوی کودک دارای اضطراب جدایی و پژوهش جلالی و همکاران (۲۴) با عنوان مقایسه اثربخشی روش مبتنی بر شفقت و پذیرش و تعهد بر تنظیم هیجان کودکان همسو می‌باشد.

اهمیت رشد اجتماعی و اجتماعی شدن، در آن است که هرکس در جامعه به دنیا می‌آید، در آن نشو و نمو می‌کند و جوانی و بزرگسالی و در واقع زندگی خود را در جامعه می‌گذرانند. به این ترتیب، فرآیند اجتماعی شدن کودک شبیه به خود را دارا می‌شود، کودک علامتی به محیط می‌فرستد، در جهت هدف خاص و هنگامی که همسالان یا هبازیه‌ها این علائم را دریافت کردند، پاسخ آن‌ها را ارسال می‌دارند و فرد متوجه می‌شود تا چه حد مقبولیت دارد. (۲۵).

در تبیین یافته‌ها این پژوهش در خصوص منغیر رشد اجتماعی می‌توان چنین گفت، با توجه به تفاوت معناداری که بین گروه کنترل و گروه انتخاب وجود دارد، تفاوت معناداری بین گروه انتخاب و گروه اکت وجود دارد، که نشان می‌دهد رویکرد انتخاب در این زمینه اثر قوی‌تری نسبت به اکت داشته است. باتوجه به اینکه رویکرد فرزندپروری مبتنی بر تئوری انتخاب تاکید بر مسئولیت‌پذیری، نظم بدون اجبار، کنترل درونی و توجه به نیازهای پنج‌گانه کودک دارد و همچنین در کوتاه مدت تأثیر قابل توجهی بر مولفه‌های رفتاری می‌گذارد لذا با استناد به پژوهش چگینی (۲۶) درخصوص اثربخشی رویکرد تئوری انتخاب بر پرخاشگری کودکان و نیز پژوهش یزدانی (۲۷) بر اختلال نافرمانی مقابله‌ای، با نتایج بدست آمده در این پژوهش هم‌راستا می‌باشد.

تمایلات شدید کودک به جستجوی نزدیکی و تماس با افراد خاص در موقعیتهای مشخص، مخصوصاً ترس، تهدید و بیماری دلبستگی نامیده می‌شود. با شکل‌گیری روابط دلبستگی بین مادر-کودک، مادر بعنوان پایگاه ایمنی عمل میکند، که کودک بر اساس آن به جستجو در موقعیت‌های تازه، چالش برانگیز و غیرقابل پیش‌بینی می‌پردازد (۲۸).

در تبیین یافته‌ها این پژوهش در خصوص منغیر کیفیت دلبستگی می‌توان چنین گفت، تفاوت معناداری بین گروه کنترل و هر دو گروه مداخله وجود دارد. و این بدین معناست که هر دو رویکرد آموزشی منجر به کیفیت دلبستگی بالاتری نسبت به گروه کنترل شده‌اند. عدم تفاوت معنادار بین گروه‌های اکت و انتخاب نشان می‌دهد که اگرچه همه آن‌ها بهتر از کنترل عمل کرده‌اند، اما در مقایسه با یکدیگر تفاوت عملکردی چشمگیری نداشته‌اند.

نتایج یافته‌های این پژوهش با مطالعه پوست چی (۲۹) تردست و همکاران (۳۰)، امینی ناغانی و همکاران (۳۱)، ذکایی فر و همکار (۳۲) و اسمعیل زاده (۳۳)، همسود بود و

به این نتیجه رسیدند که برنامه‌های آموزشی به بهبود سبک
دل‌بستگی منجر می‌شود.

پیشنهادهای کاربردی

با توجه به اثرات مثبت رویکردهای فرزندپروری پیشنهاد
می‌شود جهت ایجاد سلامت روانی در کودکان و پیشگیری از
بروز اختلالات رفتاری در آنان، این آموزش‌ها از دوران
بادراری مادران شروع شده و تا دوران کودکی فرزندان تداوم
داشته باشد. از سوی دیگر پژوهش حاضر در مراکز جامع
سلامت شهر زنجان انجام گرفت که پیشنهاد می‌گردد
پژوهش‌های مشابهی در دیگر شهرها انجام گیرد تا با مقایسه
نتایج آن‌ها با قاطعیت بیشتری در مورد اجرای این برنامه‌ها
تصمیم‌گیری گردد.

محدودیت‌ها

به دلیل عدم استقبال مادران از دوره آموزشی محدودیت
انتخاب تصادفی برای پژوهشگر وجود داشت.

به دلیل محدودیت ساعت کاری درمانگاه (فقط شیف‌ت صبح)
پژوهشگر با مشکل برگزاری دوره آموزشی برای مادرانی که
نمی‌توانستند صبح‌ها در دوره‌های آموزشی شرکت کنند
مواجه بود.

به دلیل استفاده از پرسشنامه ممکن است در پاسخگویی به
آن‌ها سوگیری‌هایی وجود داشته باشد، نیاز است در تعمیم
نتایج احتیاط شود.

نتیجه‌گیری

نتایج مطالعه نشان داد تأثیر آموزش رویکردهای فرزندپروری
مبتنی بر تئوری انتخاب و فرزندپروری مبتنی بر پذیرش و
تعهد بیانگر این موضوع است رویکرد مبتنی بر پذیرش و
تعهد با تأکید بر آگاهی بر هیجانات و افکار والد و کودک در
لحظه حال، موقعیتی را ایجاد می‌کند که تعاملات والد-
کودک نزدیک و مثبت گردد و در خلق و خوی کودک تغییر
اساسی ایجاد گردد. همچنین رویکرد تئوری انتخاب با
کاهش کنترل بیرونی، آگاه‌سازی مادر نسبت به نیازها خود
و کودک و نیز آموزش کنترل درونی، مسئولیت‌پذیری و
جلوگیری از رفتارهای مخرب تربیتی، موجب ایجاد روابط
موثر با درک مقابل و نیز بهبود رشد اجتماعی و کیفیت
دل‌بستگی کودکان زیر شش سال گردد.

ملاحظات اخلاقی و کد اخلاق

در این پژوهش ملاحظات اخلاقی رعایت شده و با کد
اخلاق IR.IAU.Z.REC.1402.082 مورد تصویب
قرار گرفته است.

References

1. Mansager E, Griffith J. Respecting differences: Theoretical variance between Adler and Dreikurs. The Journal of Individual Psychology. 2019;75(3):216-30.
2. Khanjani Z. Development and pathology of attachment from childhood to adolescence. Tabriz, Farozesh Publications. 2005.
3. Atkinson Rita L, Atkinson Richard C, Smith Edward A, Bem Daryl J, Hoeksma Susan Nolen. Translator: Baraheni Mohammad Naghi, Bireshk Behrouz, Beik Mehrdad, Zamani Reza, Shamloo Saeed, Shahraray Mehmaz and et. 2022, Roshd Publications, ISBN: 9647537891
4. Berk L.E. Development Through the Lifespan. translated by Seyyed Mohammadi Yahya, Arasbaran Publications, 2024, 61st edition, 7th edition.

5. Masson, H.P.; Keegan, J.; Houston, A.K.; Conger, J.J. Child Development and Personality, translated by Yasai Mahshid, Tehran, Markaz Publishing House, 2021. Issue 25.
6. Crowell JA, Keluskar J, Gorecki A. Parenting behavior and the development of children with autism spectrum disorder. Comprehensive psychiatry. 2019 Apr 1;90:21-9.
7. Beliad, Mohammad Reza; Majidava, Hafizeh; Ahadi, Hassan. Comparing the Social and Cognitive Development of 5- to 7-Year-Old Children Based on Parenting Styles, Journal of Psychological Sciences .2019;18(84):2279-2284.
8. Chuankail. Li. Parent-child relationship impact on children's mental development: Journal of Health Psychology. 2016. 7(10), 1-12.
9. Kashani Farah, Vaziri Shahram. Clinical Child Psychology, Arasbaran Publications, Tehran.2018.
10. Bowlby J. Attachment and loss: Attachment (vol. 1): New York: Basic Books.1969.
11. Bowlby J. Attachment and loss: Vol. 2: Separation: Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis.1973.
12. Bowlby J. Attachment and loss (Vol. 3): Basic books.1980.
13. Bowlby J. Attachment and loss: retrospect and prospect. American Journal of Orthopsychiatry,1982. 52(4), 664.
14. Mohsenian, Elham, Tabibi, Zahra, and Mashhadi, Ali. Sleep patterns and sleep problems in children aged 1 to 2 years. Developmental Psychology (Iranian Psychologists).2014;10(39):237-248.
15. Karimi Ivanaki, Marjan; Seyed Mousavi, Parisadat; Tahmasian, Karineh. The Effectiveness of Parent-Child Relationship Therapy on Self-Efficacy and Mother-Child Relationship. Developmental Psychology (Iranian Psychologists).2019;15(60):391-401.
16. Saatchi. Mahmoud, Kamkari. Kambiz, Askarian. MahnazPsychological Tests. Publication, ed. 2011. ISBN 9789646184695.
17. Soleimani, Hamideh; Bashash, Laia; Latifian, Morteza. Psychometric properties of the Attachment Interrelations Questionnaire for the Middle Childhood Period. Psychological Methods and Models .2014;4(16):41-63.
18. Bachmann Christian J, Beecham Jennifer, O'Connor Thomas G, Briskman Jackie, Scott Stephen. Journal of child psychology and psychiatry. 2021;63(1):78-87.
19. Greeno EJ, Uretsky MC, Lee BR, Moore JE, Barth RP, Shaw TV. Replication of the KEEP foster and kinship parent training program for youth with externalizing behaviors. Children and Youth Services Review. 2016 Feb1;61:75-82.
20. Ward CL, Wessels IM, Lachman JM, Hutchings J, Cluver LD, Kassanjee R, Nhapi R, Little F, Gardner F. Parenting for Lifelong Health for Young Children: a randomized controlled trial of a parenting program in South Africa to prevent harsh parenting and child conduct problems. Journal of child psychology and psychiatry. 2020 Apr;61(4):503-12.
21. Maaskant AM, van Rooij FB, Overbeek GJ, Oort FJ, Hermanns JM. Parent training in foster families with children with behavior problems: Follow-up results from a randomized controlled trial. Children and youth services review. 2016 Nov 1;70:84-94.
22. Whittingham K, Sanders MR, McKinlay L, Boyd RN. Parenting intervention combined with acceptance and commitment therapy: Processes of change. Journal of Child and Family Studies. 2019 Jun;28(6):1673-80.
23. Amini, Nasser, Banani, Mahboobeh, Borjali, Mahmoud, Kaykhosravi, Mouloud. Comparing the effectiveness of parenting education based on acceptance and commitment and parenting based on positive psychology on the mother-child relationship in mothers of children with attention deficit/hyperactivity disorder. Persian Journal of Counseling and Psychotherapy, 1402; 14(56): 169-203. doi: 10.22054/qccpc.2023.68263.2956
24. Jalali, Zohreh; Heydarei, Alireza; Makoundi, Behnam; Asgari, Parviz. Comparing the effectiveness of compassion-based therapy and commitment-based therapy on emotion regulation difficulties in female students with oppositional defiant disorder, Scientific Journal of Women and Culture. 2013;12(48):55-68.
25. Shoari Nejad Ali Akbar. Descriptive Dictionary of Behavioral/Cognitive Sciences, Tehran; Amirkabir Publications (First Edition), Iran.2012.

26. Chegini, Leila, Ebrahimi, Mohammad Ismail, and Sahebi, Ali. The effect of teaching choice theory to mothers on the aggression of their children in elementary school, *Journal of Child Mental Health*. 2019;6(1):70-82.
27. Yazdani M, Soltanifar A, Mohrari F, Raaie F, Jahanbakhsh F. Investigating the Effectiveness of Parenting Training based on Choice Theory on the Behavioral Problems of Children Aged 7-12 Years with Attention Deficit Hyperactivity Disorder and Oppositional Defiant Disorder.. *JNIP* 2024; 21 (25):1-13
28. Lawler MJ, Shaver PR, Goodman GS. Toward relationship-based child welfare services. *Children and Youth Services Review*. 2011 Mar 1;33(3):473-80.
29. Poostchi M, Sharifi-Daramadi P, Asgari M, Kazemi F. Effectiveness of a Mother-Child Interaction Instructional Program based on the Secure Attachment Style on Attachment Components of Students with Anxiety Disorders. *Quarterly Journal of Child Mental Health*. 2022 May 10;9(2):123-39.
30. Tardest, Kowsar, Amanollahi, Rajabi, Aslani, Khaled, Shirali Nia. The effectiveness of acceptance and commitment-based parenting training on children's anxiety and mothers' parenting stress. *Payesh*. 2021 Feb 15;20(1):91-107.
31. Amini Nagani, Shahriar; Najarpourian, Samaneh; Samavi, Seyed Abdul Wahab. Comparing the Effectiveness of Positive Parenting Training with Acceptance and Commitment Parenting on Maternal Aggression and Symptoms of Oppositional Defiant Disorder in Children. *Scientific Journal of Ilam University of Medical Sciences*. 2019;28(1):67-77.
32. Zakaifar, Arezoo; Musazadeh, Tavakol. The role of parents' parenting styles in predicting the social development of preschool children 5 and 6. *Quarterly Social Psychological Research*, 2019;10(37):87-100.
33. Esmailzadeh, Zohreh. The Effectiveness of Parenting Training Based on Choice Theory on Parent-Child Relationship and Clinical Symptoms of Children with Oppositional Defiant Disorder, *Journal of Empowerment of Exceptional Children*. 2019;3(32):97-108.

Comparing the effectiveness of teaching a parenting approach based on the choice theory and acceptance and commitment (ACT) on early childhood behavior, social development and attachment quality of children under six years of age.

Somayeh razaghi¹, Qamar kiani^{*2}, Afsaneh sobhi³

1. Somayeh Razaghi, PhD Student, Department of Psychology, Za.c., Islamic Azad University, Zanjan, Iran. s.razaghi@iau.ac.ir
2. Dr. Qamar Kiani, (Corresponding Author) Assistant Professor, Department of Psychology, Za.c., Islamic Azad University, Zanjan, Iran. qa.kiani@iau.ac.ir
3. Dr. Afsaneh Sobhi, Assistant Professor, Department of Psychology, Za.c., Islamic Azad University, Zanjan, Iran. afsaneh.sobhi@iau.ac.ir

Type of Article

Received: 2025/06/6

Accepted: 2025/10/25

*Corresponding Author:

Qamar Kiani, Assistant Professor, Department of Psychology, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran.

Email:

qa.kiani@iau.ac.ir

ABSTRACT (Maximum 250 words)

Introduction: Behavioral, social, and attachment health of individuals are related to the parenting style of parents during childhood and have been tested in numerous studies. Therefore, the present study aimed to compare the effectiveness of Rudikord parenting education based on choice theory and a parenting approach based on acceptance and commitment on early childhood behavior, social development, and attachment quality of children under six years of age

Method: The research was a quasi-experimental study with a pre-test and post-test design with a control group. The statistical population consisted of 60 volunteer mothers who were divided into two experimental groups and a control group. Parenting education based on acceptance and commitment and based on choice was taught in eight 90-minute sessions. For data analysis, multivariate analysis of covariance and Bonferroni post hoc test were used in SPSS version 27 software.

Findings: The F value in the multivariate analysis of covariance within group (independent variable of parenting approaches) on the post-test of the variables of early childhood behavior ($P=0.000$), attachment ($P=0.000$), and social development ($P=0.000$) is significant at the one percent error level ($P<0.01$)

Conclusion: The findings of this study emphasize the importance of the role of positive parent-child interactions and effective parenting methods in changing early childhood behavior, social development, and attachment quality in children, and both approaches are effective on early childhood behavior, social development, and attachment quality in children under six years of age.

Keywords: Parenting, childhood, acceptance and commitment theory, choice theory, attachment

► Please cite this article as: razaghi S, kiani Q, sobhi A. Comparing the effectiveness of teaching a parenting approach based on the choice theory and acceptance and commitment (ACT) on early childhood behavior, social development and attachment quality of children under six years of age. *J Neyshabur Univ Med Sci* 2025;13(1).